

ДИКТАТОРЪТ И ГЕНИЯТ

Заслужаваме всички да бъде направен и един подобен брутален паралел...

В два къси текста - "Идеята за диктатура" (от 1934 г.) и "По повод на диктатурата" (1938 г.) - Пол Валери излага елегантната си, учтива теория за диктатурата, за общото изкушение при едно започнало съвсем зле да работи обществено устройство да се яви диктаторът. Естествено, концепцията му не само че не е краевековна, но тя, както се вижда от датировките и от липсата на ожесточение, не е съобразена и с историческия опит на годините на Втората световна война. Но тъй като е изразена с някакво презрително отчуждение от политическото, тезата е привлекателно-проста и днес. Сърцевината на идеята е, че при забуксувалото общество в много глави едновременно узрява мисълта да се поеме цялата отговорност, да се оправят еднолично нещата. Но един-единствен наистина го извършва. Останалите стават безличен материал за волята му, прощават се често охотно със свободата си и в това е обикновено магията на бързото утвърждаване на диктатурата. Или, както пише Валери: "Диктаторът става най-сетне единствен собственик на цялостното действие. Той поглъща всички ценности в своята собствена ценност, свежда всички гледища до своето собствено. Той превръща останалите индивиди в инструменти на своята мисъл, която чувства и смята за най-правилната и най-прозорливата, тъй като се е проявила като най-смелата и най-сполучливата в момент на обществени вълнения и на обществена безпътница."

Е, добре, няма ли същите, че и по-големи основания Геният (Genius) на националната общност, нейната еманация, Поетът, да присвои отрано Националния апокалипсис, да заключи в себе си всички традиционни ценности, след като знайно е: ще се случи пророчеството му за полуразпадането на общността в края на века. Избраният е приел трагическата участ да побере всичко в себе си, да натовари Душата, АЗ-а с цялото историческо бреме. А нашата несвобода, нашата несамостоятелност? Че нали ние всички тласкахме Поета да поеме по пътя си, нали всички ние съграждахме култа му и бяхме верните му служители?

Сега, краевековно, се бунтуваме, но и това вече не е защото се